

WEHNER TIBOR

A gondolattalanság petyhüdt borotvahabja

*100 éves a dadaizmus-kiállítás**

(A szabadság-surranópálya)

A szabadversek áradásának, bővedjének idején - üvölts, üvölts, üvölts, üvölts, üvölts, üvölts, üvölts - és még száznegyvenszer -, nem tudom, megfogalmazható-e az a vélekedés, hogy el kellene gondolkoznunk azon, hogy nézni, csak úgy nézni, már az is nagyon megerőltető és igencsak kockázatos. A szemlélődés: szörnyű nehéz feladat, próbára tevő foglalatosság, el nem hárítható felelősség. Merthogy a nézés egyben tudomásulvétel, beleegyezés, elfogadás, cinkosság, amelyet gyakran nem ellensúlyozhat kellőképpen a beszéd sem. És nem lázadhat fel semmi ellen, nem háríthat át semmit a szemlélődő: a nézés szigorúan egyéni, a magánszférán belül megrekedő tevékenység. És nem tehető ellene semmi, hacsak nem a szemhéjak lehunyása, akkor viszont nem látható az, amitől el szeretné határolni magát a nézelődő. Tipikus csapdahelyzet, mert a nemnézés is nézéssé válik. Nézni kell, nincs mese, még akkor is, ha maga a nézés nem parancsolható. A nézés a szabadságfok egyik legteljesebb megnyilvánulása. A nézés egyéni szabadság, és bármely nézésen kívüli szabadságba a leginkább tapintatosan beavatkozó, semmiképpen és semmit sem korlátozó tevékenység.

Vagyis ne szólítsunk fel senkit se a nézésre - önmagunkat se -, csak nézelődjünk, a természetesség eredendő állapotában. Ne csináljunk semmit, csak nézzünk, és akkor nézésünk *soha nem látott* ajándékokkal halmozhat el minket. Legyünk elégedettek az adott nézés-pozíciókkal, ne törjünk különlegességekre, kivételezettségekre. Lényegüljünk át totális nézéssé - figyeljünk kicsit befelé is -, zárjunk ki minden hiábavaló, más külső cselekvésformát. A fölöslegessé vált dolgaink meg mások nézésének prédájává válnak - persze csak akkor, ha mások is ugyanúgy, mint ahogy mi, felnőnek ehhez a szép feladathoz. Ám a végső cél természetesen csak az lehet - mintha most feltételeznénk bárminemű gyarló fejlődést, de ez csupán csak a látszat -, hogy végül csak a nézések maradnak mint nemes, háborítatlan, szabad, totális, autonóm állapotok. Az eszménységek eme szférájában aztán végre véglegesen és visszavonhatatlanul lehunyhatjuk a szemünket.

(A szántalmas csapdahelyzet)

Elérkezett a pillanat: át kell lépni a tudati síkokra, magára kell hagyni az úgynevezett valóságnak nevezett szférát. Át kell lépni egy másik tartományba, lehántva magunkról ezeket a köznapi tereket és ezt a sze-

* Elhangzott a szentendrei Vajda Lajos Stúdió Pinceműhelyben 2016. augusztus 21-én, a kiállítás megnyitóján.

gényesen vánszorgó időt. Megérett a helyzet arra, hogy elmerüljünk a gondolatlanság petyhüdt borotvahabjában s hogy időnként felbukkanva lazán lebegjünk a piszkos politikai szindróma-terek fölött. Nincs már remény: minden hitel eljátszatott, minden tartalék kimerült, már nem kínál menekvést a kívülállás korábban kényelmesnek tűnő szemlélődés-státusa sem, amelyet furcsa közösségvállalási és kirekesztettségi kényszerek elegye tesz egyre fokozódón langyossá és elviselhetetlenné. Meg kell szabadulni a manipuláció, a góg, a hiúság és legfőként a tobzódó hatalomvágy szüntelenül csapdosó hullámveréseitől, le kell gyűrni az újra meg újra ránk törő keserőségek érzéseit, és nem adható további esély az egyébként ropant szimpatikus abszurdításoknak sem. Be kell látnunk a felugossy-tétel cáfolhatatlan igazságtartalmát: „az összefüggések között nincsenek összefüggések”. Így hát és/viszont nincs több esély és nincs más lehetőség. Valamifajta szemléletes csapda- vagy elcsépelte zsákutca-metaphorát kellene most előhalászni, de csak az juthat az eszünkbe a perspektívák végső lezáródásának e súlyos periódusában, hogy a helyzet pszeudomorfikus jelleggel idilli, akár egy lehangoló zsákutcában elhelyezett alattomos csapda megelégségének fennkölt pillanata. A tudati síkok ugyanis nem tárt karokkal várnak, csupán a magánzárkák barátságosságával. És onnan már nincs visszaút. Nincs visszaút, mert nincs miért visszatérni. Szánalmas feltételezés, hogy a tudati síkok az egy boldog, rózsaszín állapot – hát nem, csupán egy állomás, ahonnan az ismeretlenbe léphetünk tovább. De mi ez az ostoba fokozatosság-szerűség feltételezés? Mi ez az állandó önkontroll? Buta fontoskodás? Hogy hátha felrémlik rövidlátó lelki szemünk előtt valami optimális, elmentmondások nélküli társadalom- (milyen csúf ez a szó!) vagy állam-konstrukció? Mely önnön szükség-szerűségei által nem létező? Az egyetlen (végsősoron a csapdákkal tarkított zsákutcákon át vivő) kiút tehát a tudati sík, ahol nem tanácsolt a továbbképző tanfolyamokon való részvétel, kötelező és önkéntes alapon sem. Ám itt végre magunk lehetünk, nem csenget be senki, miközben a dolgunkat végezzük, nem telefonálnak és a postaládából sem kell kivennünk a szavatosságukat elvesztő leveleket. És nem érezzük végre a féltő társadalmi (pfuj!) gondoskodás megsemmisítő nyomását. Új, a jövőből eredeztetett emlékeink között, viszonylagos megállapodottságban mi magunk lehetünk az önmagunk felett gyakorolt, kíméletlen elnyomó hatalom.

(A művészetföldrajzi környezet)

A népnéyzás faragott oszlopain nyugszik a koporsó: az állam ravatalra emeltette magát. Kissé felemás az ünnep, de már-már beteljesülhet a megdicsőülés. Díszőrséget az ismeretlen tartótisztek és az adórendőrség jól álcázott buldogjai állnak. A kirendelt önkéntes gyászolók sorsaiban nyájas pártmunkások és kedves hatalombitorlók hullatják könnyeiket. A hallatlan biztonsággal lezárt, tüntetőktől megtisztított sírkert dülöngélő kriptái közül kézen fogva támolyognak elő a legitimizációs kísértetek: Sztálin, Hruscsov, Andropov, Brezsnyev, Rákosi – és kart karba öltve Fock Jenővel – a tömeg felé pártvezéri csókokat hintó Kádár, akit épp a gyászolók között észrevétlenül elvegyülő Gy. F. próbál elgáncsolni alig leplezett kárörvendéssel. (A Rajk-reinkarnáció kétségek között gyötrődik Péter Gábor mauzóleuma mögé bújva: na most akkor mi lenne a jobb, közjünk lövessen vagy ne?) Ám minden szándékot elsöpör az erre az alkalomra átalakított vízágyúkból szétterített váratlan virágosó. A célzott díszlövés után – néhány hajléktalan üdvözült mosollyal csuklik össze – a kegyelemteljes ünnep a lufieregetésben kulminálódik: a színes léggömböket – a gázhiány miatt – kiéheztetett békegalambok emelik a magasba. A gyászbeszé-

**már nem érdekel a
DADA**

**egy 100 éves mókus is
érdekesebb mint a
DADA**

feLugossy László munkája a dada-kiállítás anyagából

deket gyorsan lenyomják - csupán a Fidel Castro-dublőr lépi át a nyolc órás szigorú időhatárt -, Jecin például meg sem szólal, csak egy vodkásüveget emel jelképesen a magasba s merevedik meg, mint egy szabadságszobor, de gyorsan elviszik az óraműpontossággal érkező smaszerek. Az Élő adásban a Halál tévécsatorna riportere a bevételeket firtató keresztkérdéseit próbálja feltenni a temetőigazgatóság kormányzati és pártpénztári körökhöz közel álló képviselőjéhez, de az alkalmazott alig észrevehető szemvillanására a gyászhuszárok kiütik a kezéből a mikrofont és az operatőrre támadnak. Uraim, legalább itt és most ne, kérleli a civakodókat az egyik válságtáb jelentős munkásőr-múlttal rendelkező aktivistája, de őt is lepisszegi az agitációs és propagandaosztály egykori, szigorúan népszerű, nevét a fémmegmunkálás megedzési folyamatából merítő vezetője, a hajdani segédszínész. Nem lévén már más program, a gyászolók megrendültséggel vívódó serege a sír felé kezd cihelődni, csak a koporsóval nem törődik senki, amely észrevétlenül a ravatalon marad - és a lemorzsolódottaknak, akik épp el akartak slisszolni, egy pillanatra úgy tűnik, mintha mindig is ott lett volna. Viszont a koporsó nélküli halotti menet meg időközben már a második kört teszi meg a temető mély kátyúkkal tarkított útjain: nem találják, mert nem találhatják meg a díszsírhelyet, amelyet a kormányzathoz közel álló kft. a rekordösszegű tender elnyerése ellenére elfelejtett kiásni. A harmadik kör után kissé tanácstalanul toporognak még a bejárat mellett, aztán elszórva a virágcsokrokat és egy-egy gazdátlanok tűnő síremlékre helyezve a koszorúkat eloldalognak. Még el sem hagyja az utolsó gyászoló a temetőt, az egyik Mauritiuson bejegyzett, valójában a VII. kerületi Nagydíófa utcában működő, jelentős titkosszolgálati múlttal rendelkező, ámde roppant tisztességesen tevékenykedő vállalkozás szempillantás alatt privatizálja a ravatalt, és miután jelentős összegű áfát igényelt vissza az adóhivaltól, pályázatot ír ki a lízingelésére. Tulajdonképpen senkinek sem tűnik fel, hogy „Bármikor bárkinek előnyös temetések, kombinatív gumibotázások és letartóztatások, pszichikai kényszerek és szívatások kedvezményel” ügyterületekkel vették jegyzékbe Last Minit Temetkezési Kft. új vállalkozását a pszeudo-temetés napján a cégbiróságon.

(Zárótétel helyett)

Jóllehet azt is hajtogathattuk volna órákig, hogy gázrepszó, virtuális síkokon és terekben a volt Kerepesi (ma Fiumei) úti temetőből jelentettük, a dadaizmus megszületésének, valójában a dadaizmus történetének és masszív fennállásának 100. évfordulóján, és Tristan Tzara-hívóként nagyon rokonszenvesnek találtuk magunkat.